

उपविभागीय अधिकारी कार्यालय, फैजपूर

"परिशिष्ट अ"
महाराष्ट्र शासन
गाव नमुना सात (अधिकार अभिलेख पत्रक)
[महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिकार अभिलेख आणि नोंदवद्दा (तयार करणे व सुस्थितीत ठेवणे) नियम, १९७१ चातील नियम ३, ५, ६, आणि ७]

गाव :- () तालुका :- जिल्हा :-
भूमापन क्रमांक व उपविभाग :-
भू-धारणा पद्धती :- सोताचे स्थानिक नाव :-

क्षेत्र, एकक व आकारणी	खाले क्र.	भोगवटादाराचे नाव	क्षेत्र आकार	फे.फा	कुळ, खंड व इतर अधिकार
एकक - हेक्टर -आर.पी.सी. (अ) लागवड योग्य क्षेत्र जिरापती - बागायत - एकूण - पा.पा.क्षेत्र					कुळाचे नाव व खंड - इतर अधिकार -
ब) पीट-खराब क्षेत्र (लागवड अयोग्य) वर्ग (अ) - एकूण - पो.ख.क्षेत्र					प्रसवित फेरफार :- सोवट्या फेरफार क्र :- व दिनांक :-
ग) क्षेत्र -)					

आयोजित
भूमिअभिलेख निर्णयार्थ
ई महा भूमि

शासकीय वसुली बाबत प्रशिक्षण वर्ग

दिनांक ११/०९/२०२०

उपविभागीय अधिकारी कार्यालय, फैजपूर

प्रमुख मार्गदर्शक

डॉ. श्री. अजित थोरबोले

उपविभागीय अधिकारी, फैजपूर

श्री. जितेंद्र कुंवर

तहसिलदार, यावल

श्रीमती. अभिलाषा देवगुणे

तहसिलदार, रावेर

संकलन

श्री. जे. डी. बंगाळे

(मंडळ अधिकारी, फैजपूर)

जमीन महसूल बाबत कायदेशीर तरतुदी

- ❖ सर्व जमीनी करासाठी पात्र आहेत. (म.ज.म.सं.कलम ६४)
- ❖ जमीन महसूल हा जमीनीवरील सर्वश्रेष्ठ भार आहे.
- ❖ दिनांक १ ऑगस्ट ते ३१ जुलै हे महसुली वर्ष समजण्यात येईल.
- ❖ महसूल अधिकारी / कर्मचारी यांनी जमीन महसूल वसुलीनंतर त्याची पावती देणे बंधनकारक आहे. (म.ज.म.सं.कलम ७६)
- ❖ सप्टेंबर अखेर प्रपत्र अ ची मागणी निश्चीत करणे. (शासन निर्णय १ ऑगस्ट २००९)

महसूल विभागामार्फत अ,ब,क प्रपत्र निहाय वसुली केली जाते

संदर्भ :- महसूल व वनविभाग, शासन परिपत्रक क्रमांक आरईव्ही १०२००१/प्रक्र ४५/टी २ दि. १ ऑगस्ट २००१

प्रपत्र अ

- ❖ जमीन महसूल (शेतसारा)
- ❖ वाढीव जमीन महसूल (वाढीव शेतसारा)
- ❖ जि. प. उपकर
- ❖ ग्रा. पं. उपकर
- ❖ अकृषिक महसूल(बिनशेती सारा)
- ❖ संकीर्ण जमीन महसूल
- ❖ शिक्षण कर, वाढीव शिक्षण कर, रो.ह.यो. कर
- ❖ अंतर्गत लेखा परीक्षण वसुली (ऑडीट पॅरा.)
- ❖ पोट हिस्सा मोजणी फीस इत्यादी १७ बाबी....

प्रपत्र ब

- ❖ गौण खनिज स्वामित्व धन (रॉयल्टी)
- ❖ गौण खनिज दंड रक्कम
- ❖ महसूल वसुली प्रमाणपत्र (आर.आर.सी.)
- ❖ मुद्रांक शुल्क (स्टॅम्प ड्यूटी)
- ❖ करमणूक कर इत्यादी १२ बाबी.....

प्रपत्र क

- ❖ सर्वसाधारण तगाई कर्ज
- ❖ मृद संधारण थकबाकी
- ❖ प्रकल्पग्रस्तांना पुनर्वसनासाठी दिलेल्या कर्जाची वसुली
- ❖ कुळांना दिलेले कर्ज
- ❖ संजय गांधी योजना वसुली
- ❖ गृहनिर्माण वस्ती योजनांतर्गत दिलेले कर्ज वसुली इत्यादी १६ बाबी....

-: तलाठी स्तरावरील वसूली कामकाज :-

जमीन महसूल (शेतसारा)

- ✎ जमीनीच्या आकारणीवर जो कर अवलंबून असतो त्यास सर्वसाधारणपणे जमीन महसूल असे म्हणतात.
- ✎ जमीन महसूल हा खातेदार यांचे नावावर असलेल्या एकूण क्षेत्राच्या आकारावर काढला जातो. त्यामुळे जमीन महसूल वसुली करतांना गाव नमुना नंबर ८ अ म्हणजेच धारण जमीनीची नोंदवही या गाव नमुन्याला महत्त्व आहे.
- ✎ तलाठी यांनी पुर्ण गावाचा ८ अ दिनांक १ डिसेंबर रोजी अद्यावत करून घ्यावा.
- ✎ गाव नमुना नं. ८ अ वरून गाव नमुना नं. ८ ब तयार करावा.

जमीन महसूल ठरवतांना महाराष्ट्र शासन ग्राम विकास व जल संधारण विभागाच्या दिनांक ३ मे १९९३ च्या परिपत्रकानुसार जमीनीचा मुळ आकार, सातपट जिल्हा परिषद आणि एकपट ग्राम पंचायत या बाबींचा समावेश करण्यात यावा. उदा. एका खातेदाराचे ८ अ प्रमाणे क्षेत्र ४.५० हे. असून त्या क्षेत्राचा आकार १५ रू. ६० पै. आहे. त्याचा एकूण जमीन महसूल पुढील प्रमाणे येईल.

जमीनीचा मुळ आकार	- १५.६० रू.
जिल्हा परिषद उपकर	- १५.६० x ७ = १०९.२ रू.
ग्राम पंचायत उपकर	- १५.६० x १ = १५.६० रू.
एकूण वसूलपात्र जमीन महसूल	- १४०.४० रू.

जमीन महसूल, जि.प., ग्रा.पं. उपकरातील सूट

- ❏ पाच रूपयांपेक्षा कमी आकार असलेले खाते सुटीस पात्र राहतील. (आदेश दिनांक २२-१२-१९७७). तसेच अशा खात्यावरील जि.प. व ग्रा.पं. उपकर सुध्दा सुट राहिल. (शासन परिपत्रक दि. १०-३-१९७८)
- ❏ ज्या खातेदारांच्या संपुर्ण महाराष्ट्र राज्यात धारण केलेल्या जमीनीचे क्षेत्र ३ हे. पेक्षा जास्त नाही आणि त्यातील कोणत्याही क्षेत्राला जलसिंचनाचे साधन उपलब्ध नाही आणि वार्षिक शेतसारा १० रू. किंवा त्यापेक्षा कमी असेल त्यांना जमीन महसूलातून सुट देण्यात आलेली आहे. परंतू स्थानिक उपकरातून अशी सुट देण्यात आलेली नाही.
- ❏ ज्या गावाची पैसेवारी ५० पैशांपेक्षा कमी असेल तेथील शेतसारा माफ असेल. परंतू स्थानिक उपकर विशेष आदेशाशिवाय माफ करता येणार नाही.

वाढीव जमीन महसूल (वाढीव शेतसारा)

- संदर्भ :- महाराष्ट्र वाढीव जमीन महसूल व विशेष आकारणी अधिनियम १९७४
- जमीन महसूलाबरोबरच वाढीव जमीन महसूल वसूल करणेची जबाबदारी तलाठी यांची आहे.
- सदरच्या कराची आकारणी महाराष्ट्रात १ ऑगस्ट १९७५ पासून करण्यात आलेली आहे.
- ज्या खातेदाराचे क्षेत्र हे ८ हेक्टर पेक्षा जास्त आहे अशा खातेदारांकडून वाढीव जमीन महसूल वसूल करण्यात येतो.
- ८ हेक्टर पेक्षा जास्त व १२ हेक्टर पेक्षा कमी क्षेत्र असेल तर जमीन महसूलाच्या ५०% वाढीव शेतसारा आकारणी करण्यात येईल.
- १२ हेक्टर व त्यापेक्षा जास्त क्षेत्र असेल तर जमीन महसूलाच्या १००% वाढीव शेतसारा आकारणी करण्यात येईल.
- कृषिक व अकृषिक अशी दोन्ही क्षेत्रे एकत्रीत विचारात घेणे.
- जमीन धारकाचे राज्यातील एकूण क्षेत्र विचारात घेणे.
- पोट खराब जमीन विचारात घेणे.

अकृषिक महसूल (बिन शेती सारा) ग्रामीण भागासाठी

- 👉 संदर्भ :- महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिनियम १९६६ चे कलम १०९ ते ११४.
- 👉 महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिनियम १९६६ चे कलम ११० नुसार ग्रामीण भागासाठी बिनशेती प्रमाण दर निश्चित होतात.
- 👉 मा.आयुक्तांच्या मान्यतेस अधिन राहून व राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे जिल्हाधिकारी ग्रामीण भागातील गावांचे वर्ग-१ व वर्ग-२ अशी विभागणी करतील.
- 👉 सन २००८ च्या शासन परिपत्रकानुसार वर्ग-१ अंतर्गत असणाऱ्या गावांसाठी बिनशेती प्रमाणदर हा प्रती चौरस मीटरला १० पैसे असा राहिल. उदा.एखाद्या खातेदाराचे बिनशेती क्षेत्र ५०० चौ.मी. असेल तर त्याचा बिनशेती आकार ५० रूपये इतका असेल.
- 👉 सन २००८ च्या शासन परिपत्रकानुसार वर्ग-२ अंतर्गत असणाऱ्या गावांसाठी बिनशेती प्रमाण दर हा प्रती चौरस मीटरला ५ पैसे असा राहिल. उदा.एखाद्या खातेदाराचे बिनशेती क्षेत्र ५०० चौ.मी. असेल तर त्याचा बिनशेती आकार २५ रूपये इतका असेल.
- 👉 नगरपालिका हद्दीबाहेरील अकृषिक आकारणीवर जि.प. व ग्रा.पं. उपकर लागू राहतील.

अकृषिक महसूल (बिनशेती सारा) नागरी भागासाठी

- संदर्भ :- महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिनियम १९६६ चे कलम १०९ ते ११४.
- महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिनियम १९६६ चे कलम ११४ नुसार नागरी भागासाठी पुढील प्रमाणे बिनशेती प्रमाण दर वापरानुसार निश्चित होतात.
- निवास विषयक प्रयोजन :- प्रमाण दरा इतका
- औद्योगिक विषयक प्रयोजन :- प्रमाण दराच्या दिडपट
- वाणिज्य विषयक प्रयोजन :- प्रमाण दराच्या दुप्पट

उदाहरण

गावाचे नांव	:- फैजपूर
जागेचे क्षेत्रफळ	:- ५०० चौ.मी.
फैजपूर नगर पालिका हद्द प्रमाण दर	:- १.५० रू.पै./चौ.मी.
निवास विषयक प्रयोजन आकारणी	:- ७५० रूपये
औद्योगिक विषयक प्रयोजन	:- ११२५ रूपये
वाणिज्य विषयक प्रयोजन	:- १५०० रूपये

संकीर्ण जमीन महसूल

संकीर्ण जमीन महसूलामध्ये खालील बाबींचा समावेश होतो.

- लेट फी (संदर्भ - महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिनियम कलम १५२)
- अनाधिकृत बिनशेती वापर दंड (संदर्भ - महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिनियम कलम ४५)
- मोबाईल टॉवर्स वसुली दंड
- विविध भोगवटदार वर्ग-२ च्या जमीनीचे वर्ग-१ मध्ये रूपांतर करतांना मिळणारी नजराणा रक्कम
- खंड ४ मधील गाव नमुना नं. ४ मधील सर्व बाबी विचारात घेण्यात याव्यात.

अनाधिकृत बिनशेती वापर दंड

- ग्रामीण व नागरी भागात बऱ्याचदा कोणत्याही प्रकारची बिनशेती परवानगी न घेता त्या जागेचा वापर रहिवास, औद्योगिक, वाणिज्य प्रयोजनासाठी केला जातो.
- परवानगीशिवाय अशा रितीने जमीनीचा उपयोग करण्याबद्दल शास्तीची तरतूद कलम ४५ मध्ये व महाराष्ट्र जमीन महसूल (जमीनीच्या वापरात बदल व अकृषिक आकारणी) नियम १९६९ चे कलम ८ मध्ये करण्यात आली आहे.
- ग्रामीण भागासाठी पहिल्या वर्षासाठी पुढील प्रमाणे अनाधिकृत बिनशेती वापर दंड वसूल करता येईल.

अनाधिकृत वापराचे क्षेत्र	:-	५०० चौ.मी.
अकृषिक आकारणी	:-	५० रूपये
जि.प. उपकर	:-	३५० रूपये
ग्रा.पं. उपकर	:-	५० रूपये
चाळीस पट दंड रक्कम	:-	२००० रूपये
एकुण आकारणी	:-	२४५० रूपये

- ग्रामीण भागासाठी पुढील वर्षीही परवानगी न घेता किंवा अनाधिकृत वापर नियमित न करता तो तसाच चालु ठेवल्यास कलम ४५ नुसार पुढील प्रमाणे दंडाची आकारणी करता येईल.

अनाधिकृत वापराचे क्षेत्र	:-	५०० चौ.मी.
अकृषिक आकारणी	:-	५० रूपये
जि.प. उपकर	:-	३५० रूपये
ग्रा.पं. उपकर	:-	५० रूपये
प्रत्येक दिवसासाठी ३० रूपया प्रमाणे दंड	:-	१०९५० रूपये
एकुण आकारणी	:-	११४०० रूपये

❑ नागरी भागासाठी पहिल्या वर्षासाठी पुढील प्रमाणे अनाधिकृत बिनशेती वापर दंड वसूल करता येईल.

गावाचे नांव	:-	फैजपूर
अनाधिकृत वापराचे क्षेत्र	:-	५०० चौ.मी.
अकृषिक वापराचे प्रयोजन	:-	वाणिज्य
प्रमाणदर	:-	३ रूपये
अकृषिक आकारणी	:-	१५०० रूपये
चाळीस पट दंड रक्कम	:-	६०००० रूपये
रूपांतरीत कर (कलम ४७ अ):-		लागू असल्यास (केवळ म.न.पा. व अ-वर्ग आणि ब-वर्ग नगरपालिकेला लागू)
एकुण आकारणी	:-	६१५०० रूपये

- शहरी भागासाठी पुढील वर्षीही परवानगी न घेता किंवा अनाधिकृत वापर नियमित न करता तो तसाच चालु ठेवल्यास कलम ४५ नुसार पुढील प्रमाणे दंडाची आकारणी करता येईल.

गावाचे नांव	:-	फैजपूर
अनाधिकृत वापराचे क्षेत्र	:-	५०० चौ.मी.
अकृषिक वापराचे प्रयोजन	:-	वाणिज्य
प्रमाणदर	:-	३ रूपये
अकृषिक आकारणी	:-	१५०० रूपये
रूपांतरीत कर (कलम ४७ अ)	:-	लागू असल्यास (केवळ म.न.पा. व अ-वर्ग आणि ब-वर्ग नगरपालिकेला लागू)
प्रत्येक दिवसासाठी ३० रूपया प्रमाणे दंड:-		१०९५० रूपये
एकुण आकारणी	:-	१२४५० रूपये

शिक्षण कर, वाढीव शिक्षण कर, रो.ह.यो. कर

- संदर्भ :- महाराष्ट्र शिक्षण आणि रोजगार हमी (उपकर) अधिनियम १९६२ चे कलम ४ व ६
- ऑगस्ट १९६२ पासून शिक्षण कर व रोजगार हमी कर संपूर्ण महाराष्ट्रात आकारण्यात येतो.
- सदरच्या कराची आकारणी ही व्यापारी पिकावर / नगदी पिकावर करण्यात येते.
- या कराच्या याद्या तलाठी यांनी तयार करून त्यास तहसीलदार यांनी १५ नोव्हेंबर पर्यंत अंतीम मान्यता देणे आवश्यक असते.
- रोजगार हमी उपकर हा पावसाच्या पाण्याव्यतिरीक्त अन्य कोणत्याही साधनाने जमीन ओलीताखाली आणली असल्यास अशा जमीनीवर घेण्यात आलेल्या पिकावर ०.४० हे.आर. क्षेत्र वगळून प्रती हेक्टरी २५ रूपये एवढी आकारणी करण्यात येते.

उदाहरण (रोजगार हमी उपकर)

पिकाचे नांव	:-	केळी
क्षेत्र	:-	३ हेक्टर
रोजगार हमी उपकर प्राप्त क्षेत्र	:-	३ हेक्टर - ०.४० हे.आर. = २.६० हे.आर.
वसुली पात्र रोजगार हमी उपकर	:-	२.६० x २५ = ६५ रूपये

शिक्षण कर आकारणीचा दर

अ.क्र.	पिकाचे नांव	प्रती हेक्टरी दर
१	बारमाही पाण्यावरील ऊस	१९० रूपये
२	इतर जमीनीवरील ऊस	११० रूपये
३	बागायत कापूस	४० रूपये
४	संकरीत कापूस (एच.४ बियाणे)	११० रूपये
५	संकरीत ज्वारी, मका, बाजरी, बागायत भईमूग	४० रूपये
६	विड्याची पाने	१९० रूपये
७	लिंबू वर्गीय फळे	८० रूपये
८	केळी	१८० रूपये
९	द्राक्षे	३८० रूपये
१०	चिकू / हळद	८० रूपये
११	आक्रोड सुपारी	३०० रूपये
१२	बागायत तंबाखू	१२० रूपये

वाढीव शिक्षण कर आकारणी

- संदर्भ :- महाराष्ट्र वाढीव जमीन महसूल व विशेष आकारणी अधिनियम १९७४
- वाढीव शिक्षण कर हा मुळ शिक्षण कर आकारणीवर आकारला जातो.
- जर शिक्षण कर आकारणी ही २०० रुपयांपेक्षा जास्त असेल तरच वाढीव शिक्षण कर हा आकारला जातो.

वाढीव शिक्षण कर आकारणी

अ.क्र.	शिक्षण कर रक्कम	वाढीव शिक्षण कर
१	शिक्षण कर २०० रुपयांपेक्षा कमी	०.००
२	शिक्षण कर २०० रुपये ते ५०० रुपये	२५ % आकारणी
३	शिक्षण कर ५०० रुपये ते १००० रुपये	५० % आकारणी
४	शिक्षण कर १००० रुपये ते २००० रुपये	१०० % आकारणी
५	शिक्षण कर २००० रुपये चे वर	१५० % आकारणी

अंतर्गत लेखा परीक्षण वसुली (ऑडीट पॅरा.)

- शरसनरकरुवर वरवरध लेखर परररक्षण पथकरररररररर तलरठी कररररलयरररररररररर ते जरलुहरधरकररी कररररलयरररतील दरुतरररर लेखर परररक्षण नरररमीत पधुदतीने हुरत असते.
- सरदररर लेखर परररक्षण झरलुवरनंतर संबंधीत पथकररररररर शक यरदी तहसील कररररलयरररररररररर पुर्ततेसरठी सरदर कररणुयरत येते. तुयर यरदीतील रकमरंची वसुली कररून सरदररुवर शकरची पुर्ततर केली जरते.

❖ महाराष्ट्र जमीन महसूल नियम पुस्तीका खंड ४ नुसार वसुलीबाबत तलाठी यांची कर्तव्ये

👉 संदर्भ - भाग १, प्रकरण २

कर्तव्य क्रमांक	कर्तव्ये
८	दरवर्षी डिसेंबरच्या अखेरीस तलाठ्याने गाव नमुना नं. ८ अ अद्यावत करून गाव नमुना नं. ८ ब चा मागणीसंबंधीचा भाग जमीन महसूल वसुलीस प्रारंभ करावा.
९	जिल्हाधिकाऱ्यांनी विहित केलेल्या दिनांकांना तलाठ्यांनी जमीन महसूल वसुल करावा.
१०	वसुलीसाठी नियत असलेला सर्व जमीन महसूल त्यावर्षाच्या ३१ जुलै पुर्वी वसुल केला पाहिजे.
१२	तलाठ्याने वसुल केलेल्या रकमा १५ दिवसांच्या आत चलनाद्वारे कोषागारात जमा कराव्यात. कोणत्याही परिस्थितीत १००० रूपये पेक्षा जास्त रक्कम हातात शिल्लक ठेवू नये. १ ऑगस्ट १९९५ चे परिपत्रका नुसार सदर मर्यादा २५०० रूपयांपर्यंत वाढविण्यात आली आहे व सद्यस्थितीत ५००० रूपयांपर्यंत वाढवली आहे.
१७	जमीन महसूल व जमीन महसूलाच्या थकबाकीची वसुली करण्याची जबाबदारी तलाठी यांची राहिल.

- ❖ महाराष्ट्र जमीन महसूल नियम पुस्तीका खंड ४ नुसार वसुलीबाबत मंडळ अधिकारी यांची कर्तव्ये
☞ संदर्भ - भाग १, प्रकरण ३, कर्तव्य क्रमांक १०

समाविष्ट कर्तव्य

जमीन महसूल व वसुल योग्य असलेल्या इतर रकमा गोळा करण्यावर लक्ष ठेवावे.

सदर रकमा गोळा करण्याच्या कामी तलाठ्याला साहाय्य करावे.

वसुल केलेल्या रकमा तलाठी यांनी चलनाद्वारे कोषागारात भरलेबाबत खात्री करावी.

पुरेशा पावत्यांची चाचणीदाखल तपासणी करावी.

पावत्या, चलान व रोख वही तपासून वसुल करण्यात आलेल्या सर्व रकमा योग्यरितीने कोषागारात जमा केल्याची खात्री करून घ्यावी.

❖ महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिनियम १९६६ नुसार जमीन महसूलाची व इतर महसूल विषयक मागण्यांची वसुली करण्याची कार्य पध्दती

□ कलम १७३ - थकबाकी विषयी कसूर करणारी व्यक्ती

विहित केलेल्या दिनांकापूर्वी शासनास न दिलेला जमीन महसूल त्या दिनांकापासून थकबाकी होईल व तो देणेस जबाबदार असलेली व्यक्ती कसूर करणारी व्यक्ती ठरेल.

जमीन महसूल व त्यावरील उपकराची मागणी १ ऑगस्टला देय होती. खरीप गावाच्या बाबतीत १५ जानेवारी पर्यंत तर रब्बी गावाच्या बाबतीत १५ एप्रिल पर्यंत सवलतीचा कालावधी मानला जातो. यानंतर या करांची रक्कम थकबाकी मानली जाते. व सक्तीच्या उपायांनी वसुलीस पात्र ठरते.

□ कलम १७४ - जमीन महसूल भरण्यास कसूर केल्याबद्दल शास्ती

विहित केलेल्या दिनांकानंतर एका महिन्याच्या आत जमीन महसूलाचा हप्ता भरलेला नसेल तर कसूर करणाऱ्या व्यक्तीच्या बाबतीत अशा रितीने न भरलेल्या रकमेच्या २५ % हून अधिक नसेल इतकी शास्ती लादता येईल.

□ कलम १७६ - थकबाकीच्या वसुलीची कार्यपध्दती

जमीन महसूलाची थकबाकी पुढीलपैकी कोणत्याही एका किंवा अधिक कार्यपध्दतीनुसार वसूल करता येईल.

- अ) कसूर करणाऱ्या व्यक्तीवर कलम १७८ अन्वये मागणीची नोटीस बजावून
- ब) ज्या भोगवट्याच्या किंवा धारण केलेल्या दुमाला जमीनीच्या संबंधाने थकबाकी येणे असेल त्या भोगवट्याचे किंवा धारण केलेल्या दुमाला जमीनीचे कलम १७९ अन्वये समपहरण करून.
- क) कसूर करणाऱ्या व्यक्तीची जंगम मालमत्ता कलम १८० अन्वये अटकावून व तीची विक्री करून.
- ड) कसूर करणाऱ्या व्यक्तीची स्थावर मालमत्तेची कलम १८१ अन्वये जप्ती व विक्री करून.
- इ) कसूर करणाऱ्या व्यक्तीची स्थावर मालमत्ता कलम १८२ अन्वये जप्त करून.
- ई) कसूर करणाऱ्या व्यक्तीची कलम १८४ व १८४ अन्वये अटक करून व तिला कैदेत ठेवून.

❑ कलम १७७ - मागील वर्षाच्या महसूल मागण्या कशा वसूल कराव्याच्या

मागील वर्षाच्या तसेच चालू वर्षाच्या थकबाकीच्या वसुली साठी कलम १७६ अन्वये कार्यपध्दती अंमलात आणता येईल.

❑ कलम १७८ - मागणीची नोटीस केव्हा देता येईल

ज्या दिनांकास थकबाकी देणे होईल त्या दिनांकाच्या दुसऱ्या दिवशी किंवा त्यानंतरच्या दिवशी देता येईल.

महाराष्ट्र शासन राजपत्र
अध्यादेशात्मक भाग दोन

महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिनियम १९६६

व इतर महसूली अधिनियमात वसुलीच्या

अनुषंगाने झालेल्या महत्वाच्या सुधारणा

सुधारणा व परिपत्रक अनुक्रमणिका

१. महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिनियम १९६६ कलम १८२ (५) मधील सुधारणा
२. महाराष्ट्र कुळ वहिवाट व शेत जमीन अधिनियम १९४८ कलम ८४ (क)(क) ची सुधारणा
३. महाराष्ट्र कुळ वहिवाट व शेत जमीन अधिनियम १९४८ कलम ८४ (क) ची सुधारणा
४. महाराष्ट्र शेत जमीन (धारण जमीनीची कमाल मर्यादा) अधिनियम १९६१ चे कलम २९ मधील सुधारीत तरतुदी निसार सिलींग जमीनीचे विनापरवानगी हस्तांतरण झालेले असल्यास प्रस्ताव सादर करणेबाबत.
५. भाडेपट्ट्याने प्रदान केलेल्या जमीनीचा विहित कालावधीनंतर सुधारीत भुईभाडे निश्चित करून आकारणी
६. महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिनियम १९६६ चे कलम ४२ ब मधील झालेली सुधारणा
७. महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिनियम १९६६ चे कलम ४२ क मधील झालेली सुधारणा
८. महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिनियम १९६६ चे कलम ४२ ड मधील झालेली सुधारणा
९. महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिनियम १९६६ चे कलम ३२८ आणि कलम २९ अ अन्वये भोगवटदार वर्ग-२ अथवा भाडेपट्ट्याने जमीनी भोगवटदार वर्ग-१ मध्ये रूपांतरीत करणे सुधारणा नियम २०१९
१०. महार वतनी जमीनी व्यतिरिक्त नवीन व अविभाज्य शर्तीने दिलेल्या भोगवटदार वर्ग २ च्या इनामी / वतन जमीनी भोगवटदार वर्ग १ करणेबाबत.
११. महाराष्ट्र कुळ वहिवाट व शेत जमीन अधिनियम १९४८ चे कलम १ (क)
१२. महाराष्ट्र जमीन महसूल (गौणखनिजांचे उत्खनन व ती काढणे) नियम १९६८ चे कलम ८ व ९

१. महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिनीयम १९६६ कलम १८२ (५) मधील सुधारणा

महाराष्ट्र शासन राजपत्र दि. १ जानेवारी २०१८ च्या अनुषंगाने म.ज.म.अ.१९६६ चे कलम १८२ (५) नुसार जप्त केलेल्या व जिल्हाधिकारी यांचे व्यवस्थेखाली आणलेल्या स्थावर मालमत्ता परत करणे सुधारणा नियम २०१७ नुसार कसूर करणारी व्यक्ती अथवा त्याच्या वारसाकडून जप्त करण्यात आलेली जमीन परत करतांना खालील प्रमाणे वार्षिक खंड व दंडाची रक्कम आकरण्यात येईल.

वार्षिक खंड आकारणी

अ.क्र.	बाब	वार्षिक खंड आकारणी
१	संबंधीत शेतजमीनीचा शेती प्रयोजनासाठी वापर असल्यास	बाजार मूल्याच्या ०.१ %
२	संबंधीत शेतजमीनीचा निवासी प्रयोजनासाठी वापर असल्यास	बाजार मूल्याच्या ०.२ %
३	संबंधीत शेतजमीनीचा निवासी प्रयोजना व्यतिरीक्त कोणताही अकृषीक वापर असल्यास	बाजार मूल्याच्या ०.३ %

महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिनीयम १९६६ कलम १८२ (५) मधील सुधारणा

दंड आकारणी

अ.क्र.	बाब	दंड आकारणी
१	संबंधीत जमीन ग्रामीण क्षेत्रात अथवा नगर पंचायत क्षेत्रात किंवा प्रारूप अथवा मंजूर प्रादेशिक योजना क्षेत्रात, शेती किंवा नाविकास वापर विभागात असल्यास	बाजार मूल्याच्या २० % रक्कम
२	संबंधीत जमीन प्रारूप अथवा मंजूर प्रादेशिक योजना क्षेत्रात , अकृषिक स्वरूपाच्या वापर विभागात असल्यास	बाजार मूल्याच्या ३५ % रक्कम
३	संबंधीत जमीन महानगरपालिका किंवा नगरपालिका क्षेत्रात, प्रारूप अथवा मंजूर विकास आराखडा क्षेत्रात असल्यास	बाजार मूल्याच्या ५० % रक्कम

२. महाराष्ट्र कुळ वहिवाट व शेत जमीन अधिनियम १९४८ कलम ८४ (क)(क) ची सुधारणा

कलम ८४ (क)(क) - शर्तीने उल्लंघन केलेल्या ज्या जमीनीचे हस्तांतरण किंवा संपादन विधी अग्राह्य असेल त्या जमीनीची विल्हेवाट

कलम ६३ नुसार ज्या शर्तीच्या अधीनतेने जमीनीचे हस्तांतरण करण्यास परवानगी देण्यात आली असेल त्या शर्तीपैकी कोणत्याही शर्तीचे उल्लंघन करण्यात आले आहे असे जिल्हाधिकार्यास स्वतःहून किंवा त्याच्या केलेल्या अर्जावरून सकारण वाटले तर

क) अशा प्रकारच्या हस्तांतरीत केलेली जमीन ही केवळ शेतीविषयक प्रयोजनासाठीच वापरण्यात येत असेल आणि अशा जमीनीच्या बाजार मूल्याच्या ५०% एवढी रक्कम प्रदान केली असेल, (कुळ वगळून) किंवा

ख) अशा प्रकारच्या हस्तांतरीत केलेली जमीन ही केवळ शेतीविषयक प्रयोजना व्यतिरीक्त अन्य कोणत्याही प्रयोजनासाठी वापरण्यात येत असेल आणि अशा जमीनीच्या बाजार मूल्याच्या ७५% एवढी रक्कम प्रदान केली असेल

तर जिल्हाधिकारी अशा कोणत्याही जमीनीचे हस्तांतरण विधी अग्राह्य आहे असे घोषित करणार नाही.

३. महाराष्ट्र कुळ वहिवाट व शेत जमीन अधिनियम १९४८ कलम ८४ (क) ची सुधारणा

☞ सुधारणा अधिनियम १९५५ च्या प्रारंभाच्या दिवशी किंवा त्यानंतर केलेल्या कोणत्याही जमीनीच्या हस्तांतरणाच्या किंवा संपादनाच्या बाबतीत मामलेदार स्वतःहून किंवा अशा जमीनीत हितसंबंध असलेल्या कोणत्याही व्यक्तीच्या अर्जावरून या अधिनियमाच्या कोणत्याही तरतुदीनुसार असे हस्तांतरण किंवा संपादन विधी अग्राह्य आहे असे सकारण वाटेल तेव्हा नोटीस देईल व कलम ८४ ब मध्ये नमुद केले प्रमाणे चौकशी करील व हस्तांतरण विधी अग्राह्य आहे किंवा नाही याबद्दल निर्णय घेईल. सदरचे हस्तांतरण विधी अग्राह्य असल्यास

क) अशा प्रकारच्या हस्तांतरीत केलेली जमीन ही केवळ शेतीविषयक प्रयोजनासाठीच वापरण्यात येत असेल आणि अशा जमीनीच्या बाजार मूल्याच्या ५०% एवढी रक्कम प्रदान केली असेल (कुळ वगळून) , किंवा

ख) अशा प्रकारच्या हस्तांतरीत केलेली जमीन ही केवळ शेतीविषयक प्रयोजना व्यतिरीक्त अन्य कोणत्याही प्रयोजनासाठी वापरण्यात येत असेल आणि अशा जमीनीच्या बाजार मूल्याच्या ७५% एवढी रक्कम प्रदान केली असेल

तर मामलेदार अशा कोणत्याही जमीनीचे हस्तांतरण विधी अग्राह्य आहे असे घोषित करणार नाही.

४. महाराष्ट्र शेत जमीन (धारण जमीनीची कमाल मर्यादा) अधिनियम १९६१ चे कलम २९ मधील सुधारीत तरतुदी निसार सिलींग जमीनीचे विनापरवानगी हस्तांतरण झालेले असल्यास प्रस्ताव सादर करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन राजपत्र दि. १५-१२-२०१८ च्या अनुषंगाने महाराष्ट्र शेत जमीन (धारण जमीनीची कमाल मर्यादा) अधिनियम १९६१ चे कलम २९ मध्ये सुधारणा करून मा.जिल्हाधिकारी यांचे परवानगी शिवाय हस्तांतरीत झालेल्या सिलींग जमीनीचा शोध घेवून शासन राजपत्रातील तरतुदी नुसार बाजार मूल्याच्या ५०% इतके मूल्य आकारून सदर जमीन ही नियमानुकूल करता येईल.

५. भाडेपट्ट्याने प्रदान केलेल्या जमीनीचा विहित कालावधीनंतर सुधारीत भुईभाडे निश्चित करून

आकारणी

महाराष्ट्र शासन निर्णय दिनांक १६-११-२०१८ अन्वये सुधारणा होवून क्रिडांगण, खेळाचे मैदान, व्यायाम शाळा या प्रयोजनाच्या वापराकरीता भाडेपट्ट्याने दिलेल्या जमीनीवरील भाडेपट्ट्याचे नुतनीकरण करतांना सदर जमीनीच्या प्रचलित वार्षिक दर विवरण पत्रानुसार येणाऱ्या मूल्यांकनाच्या १०% रकमेच्या ०.०१ % रक्कम वार्षिक भुईभाडे म्हणून आकारण्यात यावे.

६. महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिनियम १९६६ चे कलम ४२ ब मधील झालेली सुधारणा

- ❏ कलम ४२ हे जमीन वापराचे रुपांतरण व जमीनीच्या अकृषिक वापर याच्याशी संबंधित आहे.
- ❏ शासन राजपत्र दि. ५ जानेवारी २०१७ नुसार कलम ४२ ब नव्याने समाविष्ट करण्यात आले आहे. यामध्ये अंतिम विकास योजना क्षेत्रात समाविष्ट केलेल्या जमिनीसाठी जमीन वापरातील रुपांतरणाची तरतुद नमुद करण्यात आली आहे.
- ❏ अंतिम विकास योजना क्षेत्रात समाविष्ट असलेल्या मिळकतीबाबत जिल्हाधिकारी स्वतःहून किंवा संबंधितांनी केलेल्या अर्जावरून त्याबाबतीत रुपांतरण कर, अकृषिक आकारणी आणि जेथे जेथे लागू असेल तेथे शासनाच्या प्रचलित आदेशानुसार नजराणा किंवा अधिमूल्य व इतर शासकीय देणी यापोटी शासनाला देय असलेली रक्कम निर्धारित केल्यानंतर भरणा करण्यासाठी भोगवटदाराला ती कळवील.
- ❏ त्याबाबतचा भरणा त्या भोगवटदाराने केला असेल तर जिल्हाधिकारी ६० दिवसांच्या आत विहित केलेल्या नमुन्यात सनद देईल.
- ❏ सनद देण्यात आल्यावर उपरोक्त प्रमाणे भरणा केल्याच्या दिनांकापासून अकृषिक वापरात रुपांतरण करण्यात आले असल्याची नोंद अधिकार अभिलेखात करण्यात येईल.

७. महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिनियम १९६६ चे कलम ४२ क मधील झालेली सुधारणा

- ➔ प्रारूप प्रादेशिक योजनेमध्ये अंतर्भूत असलेल्या जमिनीकरिता जमीन वापराच्या रुपांतरणाची तरतुद नमुद करण्यात आली आहे.
- ➔ अशा क्षेत्रात जमीन स्थित असेल तर या अधिनियमाच्या तरतुदीनुसार रुपांतरण कर व अकृषिक आकारणी व भोगवटदार वर्ग-२ म्हणून धारण केलेल्या जमीनीच्या बाबतीत शासनाचे प्रचलित आदेश व कायद्याच्या तरतुदीनुसार आकारलेला नजराणा किंवा अभिमूल्य आणि इतर शासकीय देणी यांचा भरणा केला असेल आणि महाराष्ट्र प्रादेशिक नियोजन व नगर रचना अधिनियम १९६६ चे कलम १८ अन्वये अशा जमीनीबाबत आधीच विकास कामाची परवानगी दिलेली असेल तर अकृषिक वापरामध्ये रुपांतरीत करण्यात आले असल्याचे मानण्यात येईल.

८. महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिनियम १९६६ चे कलम ४२ ड मधील झालेली सुधारणा

- कोणत्याही गावाचे ठिकाण यांच्या हद्दीपासून २०० मीटरच्या आत स्थित क्षेत्रात किंवा नगर किंवा शहर यांच्या हद्दीपासून २०० मीटर च्या हद्दीतील परंतू प्रारूप किंवा अंतिम प्रादेशिक योजनेमध्ये विकास योग्य झोन करिता वाटप केलेल्या क्षेत्रात स्थित असलेल्या
- जमीनीच्या मानीव रूपांतरणासाठी जिल्हाधिकारी याबाबतीत केलेल्या अर्जावरून किंवा स्वतःहून कलम ४७ अ मध्ये नमुद केलेल्या दराने रूपांतरण कर व अशा जमीनीची अकृषिक आकारणी निर्धारित करील.
- त्याबाबत भरणा करणेसाठी संबंधित भोगवटदाराला नोटीस देईल.
- देय असलेल्या रकमेचा भरणा भोगवटदाराने केलेला असेल तर अशी जमीन अकृषिक वापरात रूपांतरीत करण्यात आल्याची नोंद हक्क अभिलेखात करण्यात येईल.

९. महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिनियम १९६६ चे कलम ३२८ आणि कलम २९ अ अन्वये भोगवटदार वर्ग-२ अथवा भाडेपट्ट्याने जमीनी भोगवटदार वर्ग-१ मध्ये रुपांतरीत करणे सुधारणा नियम २०१९

अ) कृषिक प्रयोजनासाठी भोगवटदार वर्ग-२ धारणाधिकारावर किंवा धारण केलेल्या भाडेपट्ट्याने प्रदान केलेल्या जमीनीचे भोगवटदार वर्ग-१ मध्ये रुपांतरण करण्याकरिता देय रुपांतरणाधीन मूल्य.

जमीनी चा वापर	शासन राजपत्र प्रसिध्द झाल्याच्या दिनांकापासून म्हणजेच ८ मार्च २०१९ पासून ३ वर्षांच्या कालावधीत आकारावयाच्या अधिमूल्याची रक्कम	शासन राजपत्र प्रसिध्द झाल्याच्या दिनांकापासून म्हणजेच ८ मार्च २०१९ पासून ३ वर्षांच्या कालावधी नंतर आकारावयाच्या अधिमूल्याची रक्कम
कृषिक	अशा जमीनीच्या प्रचलित वार्षिक दर विवरण पत्रातील शेतीच्या दराप्रमाणे येणाऱ्या किंमतीच्या ५०% एवढी रक्कम	अशा जमीनीच्या प्रचलित वार्षिक दर विवरण पत्रातील शेतीच्या दराप्रमाणे येणाऱ्या किंमतीच्या ७५% एवढी रक्कम

ब) निवासी, वाणिज्य अथवा औद्योगिक प्रयोजनासाठी भोगवटदार वर्ग-२ धारणाधिकारावर किंवा धारण केलेल्या भाडेपट्ट्याने प्रदान केलेल्या जमीनीचे भोगवटदार वर्ग-१ मध्ये रूपांतरण करण्याकरिता देय रूपांतरणाधीन मूल्य.

जमीनचा धारणाधिकार	शासन राजपत्र प्रसिध्द झाल्याच्या दिनांकापासून ३ वर्षांच्या कालावधीत आकारावयाच्या अधिमूल्याची रक्कम	शासन राजपत्र प्रसिध्द झाल्याच्या दिनांकापासून ३ वर्षांच्या कालावधी नंतर आकारावयाच्या अधिमूल्याची रक्कम
वाणिज्य अथवा औद्योगिक प्रयोजनासाठी कब्जा हक्काने किंवा भाडेपट्ट्याने धारण केलेल्या जमीनी	अशा जमीनीच्या प्रचलित वार्षिक दर विवरण पत्रातील शेतीच्या दराप्रमाणे येणाऱ्या किंमतीच्या ५०% एवढी रक्कम	अशा जमीनीच्या प्रचलित वार्षिक दर विवरण पत्रातील शेतीच्या दराप्रमाणे येणाऱ्या किंमतीच्या ६०% एवढी रक्कम
रहिवास प्रयोजनासाठी कब्जा हक्काने धारण केलेल्या जमीनी	अशा जमीनीच्या प्रचलित वार्षिक दर विवरण पत्रातील शेतीच्या दराप्रमाणे येणाऱ्या किंमतीच्या १५% एवढी रक्कम	अशा जमीनीच्या प्रचलित वार्षिक दर विवरण पत्रातील शेतीच्या दराप्रमाणे येणाऱ्या किंमतीच्या ६०% एवढी रक्कम
रहिवास प्रयोजनासाठी भाडेपट्ट्याने धारण केलेल्या जमीनी	अशा जमीनीच्या प्रचलित वार्षिक दर विवरण पत्रातील शेतीच्या दराप्रमाणे येणाऱ्या किंमतीच्या २५% एवढी रक्कम	अशा जमीनीच्या प्रचलित वार्षिक दर विवरण पत्रातील शेतीच्या दराप्रमाणे येणाऱ्या किंमतीच्या ७५% एवढी रक्कम

१०. महार वतनी जमीनी व्यतिरिक्त नवीन व अविभाज्य शर्तीने दिलेल्या भोगवटदार वर्ग २ च्या इनामी / वतन जमीनी भोगवटदार वर्ग १ करणेबाबत.

संदर्भ - शासन परिपत्रक क्रमांक वतन-१०९९/प्र.क्र.२२३/ल-४ दि. ९ जुलै २००२

- ➡ नवीन व अविभाज्य शर्तीने धारण केलेल्या भोगवटदार वर्ग २ च्या जमीनीची शेती साठी विक्री करण्यासाठी शासनाच्या किंवा सक्षम प्राधिकाराच्या परवानगीची आवश्यकता असणार नाही मात्र अशी विक्री होत असतांना उक्त जमीनीवरील भोगवटदार वर्ग २ हि अट कमी होणार नाही.
- ➡ नवीन व अविभाज्य शर्तीने धारण केलेल्या भोगवटदारांना सदर जमीन जुन्या शर्तीने म्हणजेच भोगवटदार वर्ग १ करण्यासाठी सदर जमीनीच्या चालू बाजार भावाच्या किमतीच्या ५०% रक्कम भरावी लागेल.

११. महाराष्ट्र कुळ वहिवाट व शेत जमीन अधिनियम १९४८ चे कलम १ (क)

संदर्भ - शासन अधिसूचना दि.१ जानेवारी २०१६

- ❏ प्रारूप किंवा अंतिम प्रादेशिक योजनेमध्ये किंवा नगर रचना परियोजनेमध्ये निवासी, वाणिज्य, औद्योगिक किंवा इतर कोणत्याही अकृषिक वापरासाठी नेमून दिलेल्या कोणत्याही जमीनीला कलम ६३ (१) मधील तरतुदी लागू राहणार नाही.
- ❏ निवासी, वाणिज्य, औद्योगिक किंवा इतर कोणत्याही अकृषिक वापरासाठी एखादा शेतकरी नसलेल्या व्यक्तीच्या नावे पुढील अटीशर्तीवर हस्तांतरण करता येईल.
- ❏ अट क्र. १ - हस्तांतरणाच्या दिनांकापासून ५ वर्षांच्या कालावधीत अशा जमीनीचा अकृषिक वापर करण्यात येईल.
- ❏ अट क्र. २ - उपरोक्त ५ वर्षांचा कालावधी समाप्त झालेनंतर जिल्हाधिकार्यास अशा जमीनीच्या बाजार मूल्याच्या दरसाल २% इतक्या दराने बिगर उपयोजन आकाराचा भरणा केल्यावर पुढील ५ वर्षाकरीता मुदत वाढ देता येईल.
- ❏ अट क्र. ३ - उपरोक्त १० वर्षांचा कालावधी समाप्त होण्यापुर्वी सदर व्यक्तीस जमीन विक्री करावयाची असल्यास बाजार मूल्याच्या २५% इतक्या दराने हस्तांतरण आकार जमा करून परवानगी देता येईल.

१२. महाराष्ट्र जमीन महसूल (गौणखनिजांचे उत्खनन व ती काढणे) नियम १९६८ चे कलम ८ व ९
संदर्भ - शासन अधिसूचना दि.१२ जानेवारी २०१८

- ☞ नियम ८ - तरतुदींचा भंग केल्यास गौण खनिजाच्या स्वामित्व धनाच्या पाच पटीपेक्षा जास्त नसेल किंवा १००० रूपये यापैकी जी रक्कम जास्त असेल तितक्या रकमेच्या शास्तीस पात्र राहिल.
- ☞ नियम ९ - कलम ४८ च्या पोट कलम ८ च्या तरतुदीनुसार जप्त केलेली, अनाधिकृत पणे गौण खनिज काढण्यासाठी, हलविण्यासाठी, गोळा करण्यासाठी, उचलून घेण्यासाठी किंवा त्याची विल्हेवाट लावणेसाठी वापरलेली यंत्र सामुग्री व साधन सामुग्री व त्यांच्या वाहतुकीसाठी वापरण्यात आलेली साधने, खालील नमुद केलेल्या शास्तीची रक्कम प्रदान केल्यानंतर वैयक्तिक जातमुचलका सादर केल्यानंतर सोडण्यात येतील.

अ.क्र.	वाहने / साधनांचे प्रकार	शास्तीची रक्कम
१	ड्रिल मशीन	२५,००० रूपये
२	ट्रॅक्टर, ट्रॅक्टर ट्रॉली, हॉप बॉडी ट्रक, सक्शन पंप	१,००,००० रूपये
३	फुल बॉडी ट्रक, डंपर, ट्रॉलर, कंप्रेसर	२,००,००० रूपये
४	ट्रॉलर, बार्ज, मोटोराईज्ड बोट	५,००,००० रूपये
५	एक्सकॅवेटर, मॅकेनाईज्ड लोडर	७,५०,००० रूपये

गौणखनिज उत्खनन व वाहतुक प्रकरणी दंडात्मक रकमेची आकारणी

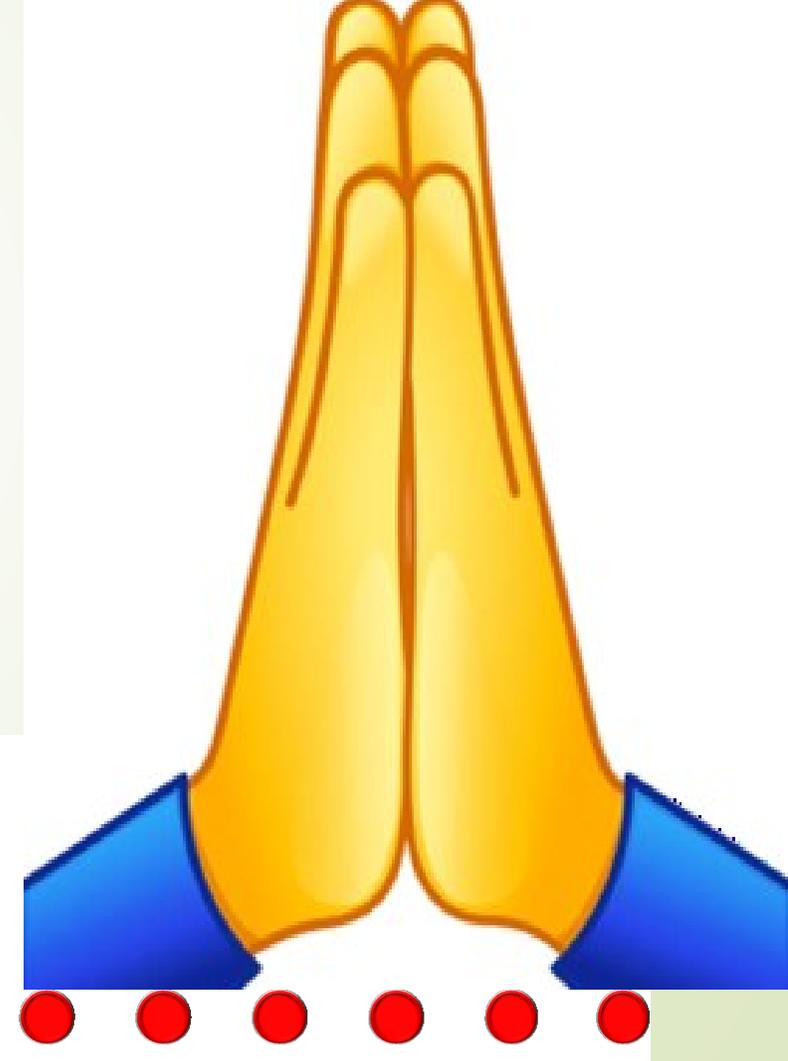
अ.क्र	खनिजाचा प्रकार	बाजारभाव किंमत प्रति ब्रास	५ पट दंडाची रक्कम	रॉयल्टी रक्कम	एकुण वसुलपात्र रक्कम
१	वाळु / रेती	३४९२	१७४६०	३२१४	२०६७४ रूपये
२	दगड / डबर	१२७४	६३७०	४००	६७७० रूपये
३	मुरुम	८००	४०००	४००	४४०० रूपये
४	विटा करीता माती	६००	३०००	१६०	३९६० रूपये

उदा. एक ब्रास वाळुचे ट्रॅक्टर साठी दंड पुढील प्रमाणे असेल

बाजारभाव किंमत -	3492
5 पट दंडाची रक्कम -	17460
रॉयल्टी रक्कम -	3214
शास्तीची रक्कम -	100000
एकुण -	120674

शासकीय वसुलीच्या दृष्टीने महत्त्वाचे स्त्रोत

- ☞ गावठाण विस्तार योजने अंतर्गत वाटप करण्यात आलेल्या भूखंडाचे बेकायदेशीररित्या हस्तांतरण झाले असल्यास त्याचा शोध घेवून शर्त भंग प्रकरणे नियमाकुल करण्यासाठी सादर करणे.
- ☞ ब सत्ता प्रकारच्या मिळकती विक्रीची प्रकरणे शोध घेणे.
- ☞ शासनाने वाटप केलेल्या जमीनीबाबत शर्त भंगाची प्रकरणे नियमाकुल करण्यासाठी शोध घेणे.
- ☞ गाव नमुना नं. २ अद्यावत करून अकृषिक आकारणी निश्चित करणे व तालुका नमुना नं. २ शी ताळमेळ घेणे.

धन्यवाद